

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คำถามที่ว่ามนุษย์มีอิสระที่จะเลือกกระทำการกระทำต่าง ๆ ของตนเอง หรืออิสระที่จะกำหนดวิถีชีวิตของตนเองได้หรือไม่ นับเป็นอีกคำถามหนึ่งที่สำคัญในวงการอภิปรัชญา และอาจคาบเกี่ยวไปถึงจริยศาสตร์ด้วย ลัทธิเจตจำนงเสรี จะตอบคำถามดังกล่าวนี้ว่า มนุษย์มีอิสรภาพหรือพลังบางอย่างที่สามารถควบคุมสถานการณ์บางอย่างได้ ส่วนที่ลัทธิเหตุวิสัยจะตอบแตกต่างจากลัทธิเจตจำนงเสรี โดยตอบว่า มนุษย์ไม่สามารถทำเช่นนั้น เพราะสิ่งที่กำลังเกิดอยู่ในขณะนี้ เป็นผลมาจากสาเหตุ จึงถูกกำหนดด้วยสาเหตุ การกระทำหรือวิถีชีวิตย่อมเป็นไปตามสาเหตุที่ผลักดันให้ต้องเป็นไปอย่างที่ไม่หลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยที่มนุษย์ไม่สามารถเลือกหรือเปลี่ยนแปลงให้เป็นอย่างอื่นได้เลย ข้อโต้แย้งระหว่างลัทธิเหตุวิสัยและลัทธิเจตจำนงเสรี นับเป็นข้อโต้แย้งที่สำคัญ ที่ได้แย้งกันมาช้านานแล้วในประวัติปรัชญา เพราะเป็นการหาคำอธิบายบางอย่างให้แก่วิถีชีวิตมนุษย์ อันใช้กำหนดค่าทางจริยธรรมและเป็นฐานในการดำเนินชีวิต

ปัญหาที่จะพิจารณา คือ พุทธปรัชญาเถรวาทมีหลักคำสอนหรือแนวคิดอย่างไรในประเด็นนี้ สอดคล้องหรือไม่กับลัทธิทั้งสอง หรือสอดคล้องเฉพาะกับลัทธิใดลัทธิหนึ่ง และมีรายละเอียดเป็นอย่างไร การพิจารณาปัญหานี้จะนำไปสู่คำอธิบายบางประการเกี่ยวกับวิถีชีวิตมนุษย์ตามทัศนะของพุทธปรัชญา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพุทธปรัชญาเถรวาท กับลัทธิเหตุวิสัยและลัทธิเจตจำนงเสรีรวมไปถึงแนวคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับลัทธิทั้งสอง

แนวเหตุผล ทฤษฎีสำคัญ สมมุติฐาน

สมมุติฐาน ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท เจตจำนงเป็นอิสระในขอบเขตของเหตุปัจจัย เพราะพุทธปรัชญายอมรับหลักสาเหตุและผลหรือหลักเหตุปัจจัย และพุทธปรัชญายอมรับความมีอยู่ของเจตจำนงเสรี มนุษย์สามารถควบคุมวิถีชีวิตของตนได้ ดังนั้นตามหลักพุทธปรัชญา เจตจำนงเป็นอิสระในขอบเขตของเหตุปัจจัย หรือเป็นอิสระอยู่บนพื้นฐานของเหตุปัจจัย นี้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับลัทธิเจตจำนงเสรีและลัทธิเหตุวิสัยของตะวันตกเทียบเคียงกับแนวคิดที่ได้จากการศึกษาตีความหลักฐานที่ได้จากพระไตรปิฎกเป็นสำคัญ และอาจรวมไปถึงหลักฐานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้เข้าใจพุทธปรัชญาเถรวาทว่ามีทัศนะอย่างไรต่อลัทธิเหตุวิสัย และลัทธิเจตจำนงเสรี รวมทั้งมีแนวทางการแก้ปัญหา ที่เกี่ยวข้องกับลัทธิทั้งสองนี้อย่างไร

ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย

ในบทที่ 2 จะได้ศึกษาลัทธิเจตจำนงเสรีและลัทธิเหตุวิสัยของตะวันตกเพื่อให้เห็นแนวคิดและปัญหาของลัทธิทั้งสอง ในบทที่ 3 จะได้นำเอาแนวคิดและปัญหาที่ได้จากบทที่ 2 มาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมต่าง ๆ ในพุทธปรัชญาเถรวาทเพื่อให้เห็นทัศนะของพุทธปรัชญาต่อประเด็นนี้ และในบทที่ 4 จะเป็นการสรุปหลักการที่ได้จากการศึกษาพุทธปรัชญาที่เกี่ยวกับลัทธิเหตุวิสัยและลัทธิเจตจำนงเสรี